HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA KVINNORÖRELSEN

UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN

ÅRGÅNG 2
HÄFTE 14
1915

Nyttigaste toilettmedel!

Bästa behandlingsmedel

mot sår, insektstyng m. fl. yttre skador!

På grund av gjorda **fakttagelser** av **läkare** och **vetenskapsmän** rekommenderas det av Fil. Doktor P. Håkansson uppfunna prepararet Salubrin såsom ett **giftfritt** och **uppfriskande behandlingsmedel.** Läs härom i den beskrivning, som åtföljer varje flaska med det äkta fabrikatet.

Världsberömda symaskiner

Ledig annonsplats!

BILDADE damer och herrar erhålla mycket god hel- och måltidsinackordering. Även extra matgäster mottages. Möbl. o. omöbl. rum för längre eller kortare tid. Obs.! Gott bord. Piano.

Eriksonska Pensionatet

Drottninggat. 83, 2 tr.

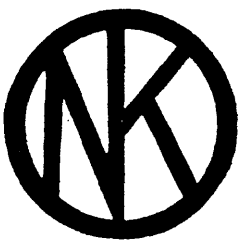

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av **färdiga** och **påbörjade arbeten** samt **material.** Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

Ledig annonsplats!

HERTHA

ÅRGÅNG II 15 SEPT. 1915 HÄFTE 14

Flyttade gränser.

Kriget går segrande — eller med andra ord förödande — fram inte endast över mänskoliv, över städer och byar och länders jord, det sopar också utan vidare undan mängder av det som förut vunnit plats som gott och giltigt ur gängse statslig och social synpunkt. En märklig revidering av begrepp har måst äga rum, och med blixtfart ha massor av bestämmelser och förordningar slopats och återigen nya måst fastställas, vilka — här kommer det för oss kvinnor anmärkningsvärda — på en mängd områden karakteriseras genom uppgivandet av den där förut så bestämt markerade gränsen mellan manlig och kvinnlig arbetsförmåga och arbetslämplighet. Förhållandena ha ju till och med på många håll gjort det nödvändigt att alldeles skjuta åt sidan den särskilda omsorgen om kvinnorna i egenskap av släktets mödrar, vilken framalstrat speciella skydds- och lagbestämmelser för dessa. Kvinnorna ha nu tagits med och utnyttjats som samhällets övriga medborgare i så stor utsträckning som samhället någonsin behövt dem, utan vidare bekymmer för vare sig dem eller "släktet". — Ehuru tiden väl annars mera än någonsin kunnat kräva sådana!

Men nu är det annat som är ändå viktigare.

England vet inte av något nattarbetsförbud för kvinnor längre, nu när de behövas i ammunitionstillverkningen. De engelska barnen, såväl gossar som flickor, användas utan restriktioner i tungt och ihållande lantarbete — skolgången är inte längre obligatorisk. I Tyskland rädes man icke längre för gifta "Staatsbeamtinnen". I Frankrike liksom överallt i de krigförande länderna sköta kvinnor "mansarbete".

Det ger en åtskilligt att tänka på. När nöden tvingar finnes ingen lag, heter det.

Fanns ej nöd före kriget?

Jo, där var nöd, om än på annat sätt. För mängden av kvinnor i de olika länderna. Och man tänkte och ordnade för dem, lagstiftade för dem, utan tvivel i bästa avsikt. I en del avseenden också lyckligt och välbetänkt. Men i övrigt! Hur enkelt gränsen drogs: hit, men inte längre. Ni måste skyddas. För er egen, för släktets, för landets, uppriktigt sagt — för männens skull...

Och ändå var det även då annat, som var ännu viktigare. Om man över huvud taget lägger någon vikt på att leva, och leva under något så när acceptabla förhållanden. Det var ännu viktigare för kvinnorna att få arbetsförtjänst, som räckte till för dem. Det var också viktigt för dem att få rörelsefrihet.

Det är ett oerhört invecklat problem att väga av individernas självbestämningsrätt mot samhällets rätt att bestämma och ordna på bästa sätt för individerna. Den reglerande faktorn, som därvid fördelar såväl ansvaret som bitterheten vid misslyckandet, är att samhällsindividerna själva ha medbestämmanderätt över de försök som göras.

Detta vill, för flertalet av länder, säga: endast de manliga individerna. Kvinnorna åter ha blott haft att rätta sig efter dessas beslut.

En hemsk hjälpare ha kvinnorna fått i dessa dagar, som flyttat gränserna långt in på förut, genom de manliga lagstiftarna, för dem stängda arbetsområden och som på ett rent groteskt sätt ställt på huvudet manliga, förut ömt omgärdade uppfattningar.

Frågan är: vad blir väl kvar av allt detta när vi åter en gång ha den s. k. freden? Skall man då komma ihåg, att det ändå inte går, när det verkligen gäller, att draga en snörrät gräns mellan man och kvinna?

Finns det utsikt till att krigets ohyggliga onda har blivit tuktomästare till något gott?

Det personliga kapitaliseringsvärdet.

Ett förslag angående lagstiftning om makars egendomsförhållanden.

Den högaktuella frågan om egendomsförhållandet äkta makar emellan sysselsätter överallt livligt sinnena, och förslag till lösning av det invecklade problemet komma fram från olika håll vid sidan av lagberedningens pågående arbete. I vår tidskrift har redan jur. kand. fru Anna Wicksell framlagt sin syn på saken och advokaten friherre Georg Stjernstedt publicerat sitt märkliga utkast till lagreform i detta stycke.

I Norge och Danmark är ju frågan på grund av det för de nordiska länderna gemensamma familjerättsliga reformarbetet fullt så aktuell som här, och olika förslag se även där dagen. Ett nog så anmärkningsvärt har nyligen framlagts av fil. kand. fru Björg Blöndal i Dansk Kvindesamfunds tidning Kvinden og Samfundet. Särdeles intresseväckande som det är, vill jag här för Herthas läsare återge det huvudsakliga i hennes utkast, vilket framför allt baserats på hänsynstagande till en hos de nutida mänskorna högt utvecklad individualism och självständighetskänsla. Denna tankegång är

visserligen grundläggande för hela det reformkrav, som framkommit, men det särskilda med Björg Blöndals förslag är att hon gör den enskilda individens — såväl mannens som kvinnans — personliga ekonomiska värde avgörande för frågans ordnande.

Vad en lag angående äkta makars egendomsförhållanden främst måste sörja för, menar fru Blöndal, — så vitt den vill medverka till att äktenskapet uppehålles som samhällsinstitution —, är att ingen av parterna må ha giltig grund till att känna äktenskapet som en degradering i ekonomiskt hänseende, d. v. s. i jämförelse med vederbörandes ställning före äktenskapets ingående. På grund av gängse förhållanden är det emellertid i långt övervägande grad kvinnorna, som detta kan vara fallet med. Därför borde särskilt dessa kunna fordra, att lagen tillförsäkrade dem en ekonomisk minimigräns inom äktenskapet.

Däremot skulle, säger fru Blöndal, ett en gång för alla fastställt penningbelopp för varje gift kvinna som gottgörelse för arbetsinkomst, som hon eventuellt uppgivit för sitt äktenskap, bli något godtyckligt och otillfredsställande.

I detta sammanhang betonar hon, att hon, i det fall där bägge parterna äga förmögenhet, anser boskillnad med egen rådighet och proportionellt tillskott för gemensamma utgifter som det riktiga systemet. Hon framkastar vidare den tanken, att denna form också för de ekonomiskt mindre fördelaktigt ställda skulle kunna vara den mest praktiska, om blott möjlighet funnes att på rättvist sätt balansera förhållandet mellan den av kontrahenterna, som ägde och förtjänade penningar, och den, som icke gjorde detta. Men härmed har hon kommit in på själva grundprincipen för sitt förslag.

Att människan i sig själv har ett personligt kapitaliseringsvärde är Björg Blöndals fundamentalsats, och ut ifrån den deducerar hon den satsen, att således vardera maken alltid medför i äktenskapet räntabelt kapital.

Detta personliga kapitaliseringsvärde anger hon som beroende på den enskildes begåvning och utbildning och således varierande för varje individ. Dock skulle individerna kunna uppdelas i klasser, beräknat efter deras utbildning, och likaså skulle vid en given tidpunkt med tillnärmelsevis mycket stor noggrannhet den enskilda individens faktiska, personliga kapitaliseringsvärde kunna fastställas, då detta är lika med individens möjligheter vid denna tidpunkt att göra sin förmåga och utbildning penningefruktbärande i samhällets tjänst.

Härur drar fru Blöndal som konsekvens, att i fall boskillnadsprincipen och därmed kvinnans självständiga ställning i äktenskapet ej är blott munväder, så måste kvinnorna ha full rätt att råda över sitt eget personliga kapitaliseringsvärde såväl inom som utanför äktenskapet.

Klart är då vidare, att såväl mannen som kvinnan medför i äktenskapet: för det första sitt eget personliga kapitaliseringsvärde, för det andra eventuell förmögenhet.

Efter att ha erinrat om den ännu till

dels gällande uppfattningen, att mannen faktiskt skulle ha egendomsrätt över hustruns person, således över hennes personliga kapitaliseringsvärde — nu dock inskränkt av bestämmelsen om att hon äger råda över vad hon själv förtjänar —, kommer Björg Blöndal till själva sitt förslag: att hustruns ensamrätt och ensamrådighet över sitt eget personliga kapitaliseringsvärde måste fullt utterkännas.

Med en blick på den arbetsfördelning, som i regel utbildat sig i äktenskapet: mannen som den penningeproducerande och hustrun som ledaren av konsumtionen och organisatören av hushållningen — med uppgivande av ett ekonomiskt produktivt arbete i samhällets tjänst —, uttrycker hon därpå sin mening, att mannen har att övertaga samhällets plikt att gottgöra kvinnan för de gåvor och den utbildning hon tidigare kunnat ställa till samhällets tjänst. En enkel rättvisa menar hon det vara, att mannen ger hustrun samma ersättning för hennes kapitaliseringsvärde, som samhället förut gjort det.

Det är naturligtvis i själva verket överflödigt att här nämna, att i omvänt förhållande skulle hustrun ha samma skyldighet att gottgöra mannen för hans personliga kapitaliseringsvärde.

För att få förhållandet rättvist ordnat måste vid äktenskapets ingående de båda kontrahenternas personliga kapitaliseringsvärde vara känt. Detta är ju vad båda medföra i äktenskapet, även om annan egendom saknas.

Mannens personliga kapitaliseringsvärde i det ögonblick han ingår äktenskap skulle då vara lika med de inkomster han har av sitt yrke, antingen han nu är ämbets- eller tjänsteman, jurist, läkare, författare, konstnär, köpman, industriidkare, jordbrukare, arbetare. Likaså beräknas hustruns kapitaliseringsvärde av de inkomster hon har i den ställning hon intar — eller endast är i stånd att intaga, såsom när hon t. ex. som barn till ekonomiskt välsituerade föräldrar kanhända ännu inte på grund av sin ungdom hunnit göra bruk av den utbildning hon fått. Om någon del av arbetslönen utgår i fritt vivre, bostad, ljus och vedbrand, som fallet i allmänhet är med den tjänande klassens kvinnor, sjuksköterskor m. fl., skall detta beräknas till pengars värde. Tillika med den direkta penninglönen utgör sedan detta vederbörandes personliga kapitaliseringsvärde — sådant det vid en given tidpunkt medföres i äktenskapet.

Förutom det personliga kapitaliseringsvärdet, som kontrahenterna således medföra i äktenskapet, har ju understundom den ena, eller kanske bägge, en större eller mindre förmögenhet, sparade penningar etc. Som detta räknas exempelvis även den summa, som den ene av parterna nedlagt i affär, industriföretag, läkarpraktik, jordegendom m. m., på så sätt, att räntorna av sådan förmögenhet — efter för ögonblicket löpande bankränta beräknat — ej anses som personligt kapitaliseringsvärde, utan detta bör betraktas som den summa, som återstår av vinsten på ifrågavarande affär, jordbruk etc., sedan räntorna dragits ifrån det insatta kapitalet.

Som sammanfattning av de här gjorda

betraktelserna formulerar därpå fru Blöndal reglerna för egendomsförhållandet mellan äkta makar på följande sätt.

1. Båda äktenskapskontrahenterna skola vid äktenskapets ingående ömsesidigt svara för varandras personliga kapitaliseringsvärde, — på så sätt att den av makarna, som genom äktenskapets ingående eller på grund av sedan genom detsamma inträffande förhållanden helt eller delvis avstått från att fruktbargöra sitt personliga kapitaliseringsvärde i samhällets tjänst, får detta ersatt av den andre, 1) av dennes personliga kapitaliseringsvärde, och om detta ej räcker till, 2) av räntorna av den ersättningspliktige makens eventuella förmögenhet.

2. Båda makarna ha boskillnad och egen rådighet så väl i fråga om sitt efter den ömsesidiga beräkningen å båda sidor framkomna personliga kapitaliseringsvärde som i fråga om allt som kan komma att tillfalla makarna i arv, gåvor, vinst m. m. under äktenskapet.

3. Makarna skola bidraga till de gemensamma utgifterna i proportion till sitt personliga kapitaliseringsvärde plus räntorna av eventuell förmögenhet samt eventuell förökning av kapital genom arv, vinst m. m.

4. Ersättningsbeloppet för den ene makens personliga kapitaliseringsvärde skall, så länge äktenskapet består, utgöra samma kvotient i den ersättningsskyldiges personliga kapitaliseringsvärde. Det vill säga, att samma förhållande, som makarnas personliga kapitaliseringsvärde vid äktenskapets ingående utgör till vartannat, skall bestå så länge äktenskapet icke upplöses. Proportionen mellan de äkta makarnas eventuella enskilda förmögenhet kan däremot givetvis fluktuera.

Skulle den av makarna, som vid äktenskapets ingående uppgivit sin hittillsvarande arbetsförtjänst, sedan erhålla lönat arbete, skall den summa detta inbringar (månatligen eller årligen) läggas till den ersättningssumma, som vederbörande uppbär av den andre maken, och av det härigenom uppkomna penningbeloppet skall sedan det för dennes del proportionella bidraget till de gemensamma utgifterna beräknas.

5. Är skillnaden mellan makarnas personliga kapitaliseringsvärde stor eller deras enskilda egendomsvärde stort, skall det för den minst bemedlade sättas en gräns uppåt för dennes proportionella bidrag till de gemensamma utgifterna, så att denne skall få behålla ett belopp orört, vilket är tillräckligt för ståndsmässig klädsel och för att bestrida behöriga personliga utgifter.

6. På liknande sätt skall det dragas en gräns för den ene makens ersättningsskyldighet av den andres personliga kapitaliseringsvärde, så att ersättningsplikten aldrig kan överstiga hälften av den ersättningspliktige makens personliga kapitaliseringsvärde, i fall då denne ej har egen förmögenhet. I händelse av sådan skall däremot eventuellt resterande del av ersättningssumman tagas ur förmögenhetsräntorna, av vilka emellertid aldrig mera än halvparten är skyldig givas. Finnes därefter ännu resterande krav på ersättning, bortfaller detta.

Om den make, som ännu — sedan

den andre har givit hälften av sitt eget personliga kapitaliseringsvärde som ersättningssumma — har krav på vidare ersättning, själv äger förmögenhet, som är lika stor eller större än den ersättningspliktiges förmögenhet, skall det resterande kravet på ersättning bortfalla.

7. Ha båda makarna förmögenhet och uppger ingen av dem sitt personliga kapitaliseringsvärde vid sitt inträde i äktenskapet, äger givetvis ingen ersättningsplikt för personligt kapitaliseringsvärde rum mellan makarna.

8. I fall den ene eller den andre maken förvaltar sin förmögenhet lättsinnigt eller vansköter sitt yrke, av vilket familjen helt eller delvis har sitt underhåll, i en sådan grad, att familjens hela lefnadsstandard och ställning därigenom äventyras, har den andre maken rätt — och vid vissa tillfällen plikt — att vända sig till myndighet för att få ändring i förhållandena.

9. Gent emot tredje man häfta makarna för skuld i proportion till sina inkomster, såväl när det gäller skuld för det i hushållet nödvändiga som andra förpliktelser, vilka makarna gemensamt och utan att sig emellan bestämma annan proportion ingått.

10. Vid eventuell separation eller skilsmässa läggas dessa samma beräkningar till grund för bestämmelsen om makarnas ömsesidiga underhålls- och gottgörelseförpliktelser, liksom för makarnas underhållsplikter ifall barn finnas. I all synnerhet skall härvid tagas hänsyn till om den ene maken uppgivit en lönande ställning vid äktenskapets ingående — eller på grund av genom detta inträffade förhållanden — och kanske senare icke kan återfå en liknande och således faktiskt fått sitt personliga kapitaliseringsvärde reducerat genom äktenskapet. I ett sådant fall bör den andre maken i händelse av skilsmässa och vid separation ha en särskild ersättningsskyldighet, vilken skall stå i proportion till hans egna ekonomiska villkor.

Det synes också rimligt, att vid separation eller skilsmässa, då eventuell förminskning av hustruns personliga kapitaliseringsvärde uppstått genom under äktenskapet ådragna sjukdomar eller genom av moderskap nedsatta krafter detta skall medföra ersättningsplikt från mannens sida, i vilket fall som hälst för en del av hustruns således reducerede personliga kapitaliseringsvärde.

*

Till belysning av huru dessa föreslagna bestämmelser skulle komma att verka framlägger Björg Blöndal därpå några exempel, som utrymmet emellertid icke tillåter att här återgiva. Som huvudfördel vid detta förslag fastslår hon, att ramen för detsamma är på en gång enkel och fast, men på samma gång så lätt förskjuten, att den lämnar rum för alla upptänkliga variationer av förhållanden.

I sina slutreflexioner kommer hon tillbaka till att huvudvikten vid nya lagbestämmelser måste läggas på att i dem största möjliga hänsyn tages till människors nu mera än förr utvecklade självständighetskänsla och individualism, särskilt då, som förut nämnts, till kvinnornas, då det ju är dessa, som varit de beroende i förhållandet. Som ett

genomgående fel i förut framställda förslag nämner hon, att ingenstädes hänsyn tagits till kvinnornas verkliga, högst olika ekonomiska värde ur samhällssynpunkt sett, utan att ett och detsamma föreslagits för dem alla. Med skärpa vänder hon sig därför mot den från olika håll framförda åsikten, att en viss bestämd procent av mannens inkomst skulle fixeras såsom hustruns berättigade del. Envar på förhand bestämd summa anser hon bli en orättfärdighet antingen mot mannen eller hustrun, ju mera denna summa kommer att åt ena eller andra sidan differera från den, som till följd av hustruns verkliga kapitaliseringsvärde tillkommer henne i proportion till mannens personliga kapitaliseringsvärde — och proportionellt till bägges eventuella enskilda förmögenheters värde.

Björg Blöndals eget förslag tar också på ett alldeles nytt sätt hänsyn till individens personliga, egna värde, med rum även för dettas fluktuationer beroende på konjunkturer och förhållanden i samhället.

En jämförelse eller kombinering av detta förslag med förut framkomna, särskilt det Stjernstedtska, synes mig kunna vara av särdeles stort intresse. Men i det stycket må de mera sakkunniga yttra sig. E. K—N.

Kristiden och livsmedelskonsumtionen.

På vår begäran meddelar här Svenska Hems verkställande direktör något om sina under det gångna krisåret vunna erfarenheter.

Klart som bilderna på en biografduk rulla det gångna årets månader och veckor förbi min inre syn med alla de svårigheter och den oro man haft att genomgå för att kunna anskaffa livsförnödenheter från de olika länder och världsdelar, som mer eller mindre berörts av kriget.

Först och skarpast framträda de dagarna i början av augusti förra året, då människorna grepos av en så våldsam panik, att de på några få dagar länsade alla affärer på matvaror för att fylla sina egna källare och vindar. Butikerna måste stängas för att söka skaffa nya lager åt dem, som blivit efter i stormlöpningen och som stodo där oroliga och fordrade att få och att få till varje pris. Detta hade i sin ordning med sig, att alla leverantörer: kvarnar, bagare, lantbrukare och grossister kunde stipulera vilka priser de behagade, och för varje dag stego de också i höjden till det rent vansinniga.

Det var den första känningen av dyrtid, och den måste allmänheten helt och hållet skriva på sitt eget skuldkonto.

Så följde slag i slag den ena svårigheten efter den andra, alla kontrakt och alla uppgörelser brötos, den lilla klausul med reservation i händelse av krig etc., som man hittills tyckt stå där endast för syns skull, trädde nu i förgrunden och kullkastade alla goda köp och beräkningar.

Nu gällde det att fortast möjligt söka anskaffa och få in vad man kunde från utlandet, då exportförbud och allahanda svårigheter för transporten hotade att helt avstänga oss från världsmarknaden.

Per post och telegraf köptes och beordrades varor, som man sedan i spänning gick och väntade på, uppehållna som de blevo i hamn efter hamn.

Så stora lager som möjligt måste man givetvis försäkra sig om, även om man till fullo insåg den risk detta kunde medföra, om kriget eventuellt komme att upphöra efter endast några få månader och allt då återgå till det normala. Med den erfarenhet vi nu sitta inne med kan det tyckas, att denna risk var jämförelsevis liten, vilket nog mången ansåg också då, men det var dock en faktor, som, även om man ej fick räkna med den, ökade den allmänna oroskänslan.

Ju längre det led framåt vintern och våren, ju större blevo svårigheterna till lands och vatten, kapningar och haverier hörde nästan till ordningen för dagen, och rederierna voro ej sena att mer än lovligt utnyttja detta för att betinga sig fraktsatser till mångdubbelt förhöjda priser.

Så har undan för undan det ena dragit det andra med sig och det hela för oss resulterat i en den hårdaste dyrtid.

Svårt bör det ej vara att efter de här uppdragna konturerna förstå, hurusom kriget måste verka fördyrande på alla våra livsförnödenheter. Värre är det däremot att kunna fatta hur våra svenska affärsmän ha velat bidraga därtill genom att utnyttja situationen till sin egen fördel.

Här har i vårt land jobbats med livsmedel mer än allmänheten kan fatta, och att exportera har varit dagens lösen. Det har t. o. m. gått så långt, att lantmännen nere i Skåne hällre sålt till Exportföreningar än till landets egna konsumenter, även om de av dessa bjudits samma pris för sin vara, och en hel del affärsmän ha kastat sina inhemska förbindelser över bord för att helt kunna utnyttja exportens ekonomiska chanser utan att betänka vilka svårigheter och trångmål dessa transaktioner kunde medföra för deras eget land. De ha gripits av en smarthet och ett vinstbegär som aldrig tillförne, men nog har bra litet verkligt geni legat bakom dessa affärer, utan i stället blott en god portion samvetslöshet.

Sådan är nu situationen för dagen, och av intresse kan det ju vara att få en överblick av hur en del av våra livsförnödenheter har stigit under det gångna krisåret, även om det skulle vara långt mer intressant, om man kunde beräkna hur mycket av denna stigning, som direkt kan skrivas på krigets konto, och hur mycket som med god vilja hade kunnat undvikas, Prisstegringstabellen ter sig på följande sätt:

1 sept. 1914—1 sept. 1915:

Bröd	har ökat	30 à 35	%
Borstar	„	10 à 15	„
Kakao	„	16	%
Havregryn	„	43	„
Vetemjöl	„	33	„
Skinkor	„	83	„
Fläsk	„	114	„
Falukorv	„	43	„

Tändstickor har	ökat	25	%
Tvättvål	„	13	„
Toalettvål	„	33	„
Såpa	„	18	„

Av dessa prisförhöjningar att döma och av vad som förut sagts kan det tyckas som om de maktägande här i Sverge suttit med armarna i kors och blott sett på huru våra födoämnen i en jämn ström banat sig väg ut ur landet. Så är dock ingalunda förhållandet, men det är mer än en faktor, som noga måste övervägas, innan ett exportförbud kan utfärdas, så att man för en tillfällig lättnad nu ej lägger grund till en större svårighet för framtiden.

Generaldirektör Elmqvist yttrade vid andra svenska kommunalkongressen i Malmö bland annat, att det måste erkännas, att för litet gjorts för att avvärja dyrtiden, men att vi stått så gott som oförberedda att möta krisen. Nu måste emellertid såväl staten som kommunen ytterligare ingripa för att vi skola kunna uthärda ännu ett krisår.

En hel del exportförbud ha i dagarna utfärdats, Från dessa förbud komma som förut licenser att beviljas, men för att kunna tillgodose såväl producenternas som konsumenternas berättigade krav skall med beviljandet av licens förbindas skyldighet för exportören att leverera en viss kvantitet av varan för den inhemska marknaden till ett visst pris. På så sätt kan den fördel, som beredes exportören genom utförsel till en marknad med hög prisnivå, i viss mån tillfalla konsumenterna här i landet i form av lägre pris. Såsom en följd härav har inrättats en "Statens Varuförmedlingsbyrå" med uppgift att förmedla försäljningen av de varor, som härigenom komma att levereras av exportörerna.

De kooperativa föreningarna här i Stockholm ha i sin ordning ställt sig till denna byrås disposition i och för distribueringen av varorna, men nu träffade anordningar måste också vinna nödigt beaktande från allmänhetens sida, så att man verkligen begagnar sig därav och sätter värde på den vinst, som kan beredas, även om den ej visar sig bli så oerhört stor.

Många exempel ha vi på att sådana här försök runnit ut i sanden till följd av bristande intresse, visserligen ej vid starten, då var och en varit nog så intresserad, utan i fortsättningen, då man funnit att det ena eller det andra ej blivit just så som man tänkt sig det.

Samma erfarenhet har man också inom kooperationen, vars fördelar på långt när ej uppskattas såsom de förtjäna. Hade man under kooperationens första skede förstått att sätta värde på den lilla vinst, som då bjöds, skulle den nu stått som den verkligt starka makt och rörelse den borde vara och som den, allt oförstående och all kortsynthet till trots, dock måste bli även här i Sverge, och då skulle konsumenterna själva kunnat behärska marknaden och ej såsom nu ligga i händerna på samvetslösa affärsmän.

HILDA CARLBERG.

Glimtar utifrån.

Engelska problem. Två stora problem sysselsätta sedan några månader Englands kvinnor: nationell organisation och sparsamhet. Kinkigast är det förstnämnda, och den fjärran utomstående, som med spänning och häpnad följer de våldsamma regeringsansatser, vilka tätt följa varandra utan påtagligt resultat, blir benägen att anse denna kamp mellan folklynnet och dagens krav hopplös.

Det förhåller sig inte så, som kanske någon tror, att britterna sakna organisationstalang: de äga denna dygd så högt utvecklad, att de icke rätt väl tåla en påminnelse om dess utövning från tillfälliga makthavande. Till den mest självuppoffrande subordination äro de i stånd, men endast efter fritt val. De tjäna med dödsföraktande trohet sina principer, sina fixa idéer, sin förening, sitt parti, sin sekt, men icke förrän de mista sin brittiska identitet och glömma Magna Charta, skall man lyckas drilla dem till en homogen massa, vars tankar, känslor och handgrepp dikteras av en vink från ovan och som fromt litar på att vad far gör är alltid det bästa. Tvivelsutan göra de nu, under nödens tumskruv, kolossala ansträngningar att förneka sig själva och sin förtid, men deras bästa vänner borde knappast önska dem fullständig framgång i denna strävan. Visst är, att några av de bästa bland dem själva icke önska det.

Det lovande försöket av i våras med frivillig inregistrering av kvinnor för civil krigstjänst (ersättande av män i arbetsmarknaden) blev ett fiasko. Sökande tillströmmade, omkring 90,000 antecknades på kort tid, men inte 3,000 blevo använda. Missnöje och olust blev följden. Felet var tydligen, att regeringen hade brukat för stora ord i början, ty man kan egentligen knappast undra på att en så ingripande och med mångahanda svårigheter förknippad ommöblering i samhället icke lät sig göras i en handvändning. Samma olägenhet måste fördröja effekten av det oerhörda och betänkliga organiseringssystem, som på sommaren utkläcktes och som i princip övergår alla statsdyrkares dristigaste värnpliktsdrömmar. Som bekant måste nu alla arbetsföra engelska medborgare och icke-medborgarinnor från och med femton års ålder ifylla blanketter med indiskreta frågor om deras levnadsförhållanden, yrke, anlag, talanger och utfästa sig att bruka sina gåvor efter höga vederbörandes anordning närhälst så påfordras. Om något förtjänar namn av "conscription", så är det väl denna folkräkning. Idén är omotsägligt storslagen, men dess realiserande förefaller att kräva den vishet vi tillskriva Gud, emedan vi aldrig påträffat den bland mänskligheten.

Stratford, Shakespeares stad, har äran att uppvisa den första kvinna, som åtalades för vägran att påteckna blanketten. Hon dömdes till några punds böter att efter behag utbytas mot fjorton dagars fängelse, och eftersom hon är medlem av Women's Freedom League, valde hon antagligen det senare. Denna förening är motståndare till statsregistreringen såsom varande "compulsory", onödig och ineffektiv och skyndade sig, så snart det blev tal om den, att sätta upp en egen arbetsförmedlingsbyrå, National Service Organisation, som den trotsar regeringen att konkurrera med.

Somliga tillkännage offentligt sitt beslut att tredskas. Så Sylvia Pankhurst i en utförlig skrivelse med skarpa anklagelser mot kapitalistkriget, och möjligen gäller hennes vägran även för East Endsuffragetterna, vilkas älskade ledare hon är. Den bekanta mrs Montefiore, som likaledes avskyr både kriget och registreringen, ömmar för de mindre bemedlade, som icke ha råd till böter eller en fängelsesejour, och ger förslag om hur man kan skriva på blanketten så att den blir de makthavande till något lite förargelse och ingen nytta. Den suffragist, som förklarar sig kompetent till politisk verksamhet och erbjuder sig att avlösa en parlamentsledamot, har väl också efterföljare. Dessa enstaka exempel ur ett otillräckligt material röja, att det engelska humöret håller sig någorlunda.

Den stora granna maskeradprocession, som Pankhurstarna ställde till i juli månad och som hade till syfte att demonstrera kvinnornas åtrå att arbeta i ammunitionsfabrikerna, var framför allt märklig som eklatering av en förbindelse, vilken är nära nog av politiskt sedlighetssårande natur. Mrs Pankhurst harangerande Lloyd George och stående vid hans sida på en upphöjd plats inför allt folket, så förevigad av kameror och

mångfaldigad på vykort — låt vara, att man är härdad av upplevelser, men här blir man matt! Ministern var lycklig som en fästman och uttryckte sin glädje över att Women's Social and Political Union hade en så utomordentligt fast organisation — ingen visste det bättre än han, som på dess anstiftan i åratal fört ett jäktat villebråds liv. Women's Freedom League, som sagt upp vänskapen med suffragetterna, insinuerar med största tydlighet, att det dyrbara upptåget var iscensatt av ammunitionsdepartementet — ett litet drag, som kompletterar den underbara bilden.

Sylvia Pankhurst går oförskräckt sin egen väg i motsatt riktning och håller var söndag antikrigstal i Hyde Park. Intressant familj!

I den andra livsfrågan, sparsamheten, råder ingen egentlig teoretisk oenighet. Man inser djupt det nödiga och hälsosamma i denna ej ursprungligt engelska dygd. Men naturligtvis bli kvinnorna lite irriterade, då de märka, att de väntas ensamma uppbära den, och då de av anonyma gentlemän i pressen överhopas med banala eller sällsamma hushållsråd. Somliga vedergälla den uppmärksamhet, som visas dem av Parliamentary War Savings Committee, genom att upprada exempel på statens slöseri och lämna anvisningar till besparing.

Allt vad som försiggår och uttalas i detta ämne gör ett så bekant intryck, som hade man varit med om det förut. Och i själva verket har man det: föreläsningsveckor och patriotiska hushållsutställningar, matlagningskurser, flygblad, möten för tjänarinnor, besvärjelser att koka potatis med skalen på och tillvarata brödsmulor, reklam för koklådor, recept på surrogat för kött och högstämda upprop till husmödrarna att föra kriget till seger — det är hela den tyska vinterkampanjen omigen, i engelsk översättning. Ja, man får inskränka sig lite var.

Krigsmoral. I våras började man i Tyskland offentligt fundera över en av de krigsföljder som regelbundet uppträda i invaderade landsändar, den nämligen, som i Frankrike kallas "les petits indésirés." Stämningen tyckes enhälligt vara för fosterfördrivning. "Der Bund für Mutterschutz" har inlämnat till förbundsrådet en petition om en nödlag i detta hänseende, d. v. s. tillfälligt och lokalt upphävande av lagen mot fosterfördrivning. Det är oss icke bekant, om skrivelsen föranlett till någon åtgärd, men "Bund für Mutterschutz" har sedan krigets början haft märklig framgång med sina inlagor till regeringen och blivit så gott som en officiell rådgivare på sitt område. Detta förhållande är knappast mindre förvånansvärt än Pankhurstarnas allians med engelska kabinettet, ty under sin tioåriga tillvaro har föreningen varit betraktad som en hård för osedliga tendenser och ny moral. Den har ihärdigt fört sin kamp under salvor av smädelse, dess ledare ha personligen törnat hårt mot konvenanserna, och se, nu är den plötsligt "hoffähig".

I Wien har "Allgemeiner österreichischer Frauenverein" vänt sig till justitieministern med en petition i samma anda som den ovannämda.

De gifta kvinnorna i statstjänst.

Löneregleringskommittén mot kommunikationsverken.

I n:is 9 och 11 av Hertha för innevarande år berördes i ett par artiklar om de kvinnliga biträdena vid statens ämbetsverk bl. a. även de ganska olikartade bestämmelser, som inom olika verk möta det kvinnliga biträdet vid hennes inträde i äktenskap. Vid de centrala ämbetsverken gäller en kungl. kungörelse av d. 10 juni 1912, som ger gift kvinna rätt att befordras till biträdesbefattning "allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt

fall lämnat medgivande". För kvinnligt biträde, som träder i äktenskap, stipulerar samma förordning, att "hon icke skall vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vederbörande överordnade myndighet med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt." Dessa bestämmelser gälla även generalpoststyrelsens skrivbiträden. Vid postverket i övrigt samt vid statens järnvägar får kvinnligt biträde efter sitt giftermål kvarstå endast i extra tjänst. Telegrafverket beviljar icke ens denna förmån annat än för de kvinnliga biträden, som med sitt val fallit på en av sina manliga kamrater inom verket. De som våga sig utom denna periferi skiljas helt och hållet från tjänsten.

För att utreda om enhetligare förhållanden skulle kunna utan olägenhet uppnås, har Kungl. Maj:t infordrat yttranden från såväl generalpoststyrelsen som järnvägs- och telegrafstyrelserna. I sina svarsutlåtanden befunnos emellertid samtliga styrelserna förorda var och en sitt status quo. Hela frågan hamnade då hos löneregleringskommittén, som genom kunglig remiss i november 1913 fick i uppdrag att undersöka hållbarheten av de skäl, varpå styrelserna grundat sina framställningar.

Detta åläggande har kommittén nu i underdånigt utlåtande av den 12 sistl. juli fullgjort och med bemötande av styrelsernas invändningar förordat, att vid såväl gift kvinnas tillträde till en befattning som vid kvinnlig tjänsteinnehafvares inträde i äktenskap måtte för kommunikationsverken fastställas ovan citerade, för de centrala ämbetsverken redan gällande bestämmelser.

Det är ej meningen att här lämna någon ingående redogörelse för alla de olika skäl, vilkas motskäl avgjort innebörden i kommitténs yrkande. Och i själva verket behövs intet annat än en kort översikt för att tillräckligt belysa ståndpunkten hos dem, som haft med frågan att skaffa.

De skäl kommittén haft att granska äro icke nya. I generalpoststyrelsen och järnvägsstyrelsen ger man uttryck åt oron för makans och moderns försummade hemplikter, för de splittrade intressenas inverkan till förkortning av arbetstiden på tjänsterummet, för den måhända nödtvungna ofta återkommande tjänstledigheten före och efter ett barns födelse etc. Generalpoststyrelsen fruktar dessutom, att då hustruns tjänsteort svårligen kan vara en annan än mannens, det mången gång skulle bli nödvändigt att låta ett gift biträde slippa ifrån den eljes för posttjänstemännen stipulerade skyldigheten att när som hälst underkasta sig förflyttning till annan ort.

Det är ju emellertid en självfallen sak att, såsom kommittén också påpekat, den gifta kvinnan absolut icke bör få påräkna någon annan behandling än den manliga eller den ogifta kvinnliga befattningshavaren. Kan hon ej underkasta sig en förflyttning eller giva tjänsten den fastställda dagliga arbetstiden, har hon att rätta sig efter den bestämmelse, som dömer henne skyldig att avgå, därför att hon ej behörigen kan upprätthålla sin befattning.

Anledningarna till de resp. styrelser-

nas övriga, generella invändningar komma dessutom helt visst att i verkligheten betydligt reduceras. I en gemensam underdånig skrivelse ha de kvinnliga tjänsteinnehavarna vid generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen också framhållit detta. Och de ha utan tvivel alldeles rätt, då de säga, att bibehållandet av den ordinarie tjänsten efter giftermålet i de allra flesta fall blir en nödfallsutväg, som kommer att beträdas endast då den ekonomiska ställningen ej på andra villkor medger ett äktenskap. Det är för resten intet olösligt problem att i denna koklådornas, elektricitetens, dammsugarnas och vattenkranarnas tid ordentligt sköta både en tjänst och ett litet hem på en gång. Barnet först medför den komplikation, som kan bli oöverkomlig, och då står den ju där åter, förordningen om "befattningens behöriga upprätthållande" eller — — —

Om man vågar tro, att de ovannämnda myndigheternas invändningar väsentligen bero på den traditionella manlighetens oro inför en ogärna sedd omvärdering av gamla ideal, så kan man också förstå dem. Det underdåniga utlåtande, som telegrafstyrelsen framlagt, övergår däremot helt säkert mångas förstånd, måhända därför att styrelsen själv ej tycks ha fullt uppfattat arten av sitt uppdrag. Redan i den ovannämnda artikeln i Herthas 11:e nummer för i år vidrördes något de skäl, som telegrafstyrelsen anfört mot den gifta kvinnans bibehållande i ordinarie tjänst. Till dessa skäl höra i synnerhet den oförmåga att iakttaga sin edsvurna tysthetsplikt angående telegrafhemligheter, vilken anses skola gripa varje kvinnlig telegrafist, som ingår äktenskap. Om det funnits något lämpligt serum, så hade väl telegrafstyrelsen såsom obligatoriskt föreslagit ett sådant botemedel för att före bröllopet göra sina kvinnliga befattningshavare immuna mot smitta genom pratsjuka — — — —. Men i stället har styrelsen grävt djupt i arkivens gömmor och funnit ända till 44 år gamla bevis för rättmätigheten av sina tvivel på verkets kvinnliga tjänstemän samt citerar år 1912 ur en sin egen underdåniga skrivelse av december 1868 bl. a.:

"därest ett fruntimmer, som förestår en telegrafstation, ingår äktenskap med någon handlande eller annan person, som antingen redan idkar eller sedermera börjar idka sådan affärsrörelse, varvid upplysning eller ledning kunde hämtas av andras telegram, kan fara stundom uppstå för telegramhemlighetens bevarande, i vilket hänseende styrelsen vill upplysa, att för någon tid tillbaka en viss kommun hos styrelsen begärt aflägsnandet av den kvinnliga föreståndaren för därvarande privatstation på den grund att hon blivit förlovad med en handlande på stället."

Nervositet har ju också, som man vet, en viss förmåga att smitta. Den ängsliga lilla kommunens oro grep därför icke endast telegrafstyrelsen utan meddelade sig därifrån även till Kungl. Maj:t. Och eftersom den kvinnliga benägenheten att generalisera aldrig brukar förekomma hos mannen, är det med förundran man konstaterar hur de som makten ägde nu t. o. m. generaliserade det brott mot telegramhemlig-

hetens bevarande, som varken då eller dessförinnan och för övrigt ej häller sedermera någon kvinnlig telegrafist bevisats skyldig till. Hela den kvinnliga telegrafistpersonalen fick böta för vad ingen begått, och alla kvinnliga telegrafister dömdes till celibat eller avsked ur tjänsten! Sedermera blev det dock, såsom nämnts, praxis inom telegrafverket, att när en kvinnlig befattningshavare gifte sig inom verket, har hon kunnat kvarstå i extra tjänst. För närvarande har telegrafverket till följd av hopat arbete t. o. m. inkallat till tjänstgöring ett stort antal utom verket gifta kvinnliga telegrafister. Man måste fråga sig hur verket nu kan våga riskera hela fosterlandets välfärd, då en enstaka kommuns oro år 1868 föranledde så stort rabalder, att telegrafstyrelsen hörde genljudet därav ännu år 1912. Det förefaller eljes, som om just i våra, mera än någonsin ansvarsfulla tider, det borde vara en oerhörd risk att låta samfärdseln förmedlas genom tjänstemän, som anses så föga medvetna om vikten av detta ansvar. Underligt nog tycks allmänheten hittills ej ha reagerat.

I sin ovannämnda underdåniga skrivelse av 1912 har telegrafstyrelsen påpekat, att de anförda synpunkterna "borde konsekvent medföra, att även manlig telegraftjänsteman, som gifter sig utom telegrafverket, vore olämplig att bibehållas i telegraftjänst". Styrelsen bemöter emellertid genast själv denna tanke på följande sätt:

"Då det än så länge torde vara regel här i landet, att mannen försörjer sin hustru och icke tvärtom, har man grundad anledning antaga, att telegraftjänstemännens hustrur icke bedriva handel eller annan näring. Skulle det åter bliva mera allmänt bruk att kvinnorna övertaga rollen av manförsörjare, synes tiden då vara inne för styrelsen att taga i övervägande, huruvida av förut anförda skäl restriktioner måste införas beträffande manliga telegraftjänstemän, som träda i gifte."

Den storsinthet och den vidsynta uppfattning, åt vilka dessa reflexioner givit ett så vackert uttryck, behöva inga kommentarier.

Invändningar mot telegrafstyrelsens önskan att bespara sina kvinnliga befattningshavare "den svåra frestelsen" att prata bredvid munnen ha emellertid ej saknats. Och man kan inte annat än instämma med den i de kvinnliga tjänstemannaföreningarnas omnämnda skrivelse uttalade uppfattningen, att denna frestelse "icke synes böra tillmätas betydelse gent emot den dagliga erfarenheten om plikttroheten hos en stor, om sitt ansvar medveten tjänstemannakår." Och hos löneregleringskommittén tycker man sig nästan kunna spåra en viss undran om ej telegrafstyrelsen i omtanken för sina kvinnliga befattningshavare gått så långt, att den något äventyrat både sin egen och andra statsmyndigheters prestige. "Det synes knappast", säger kommittén, "vare sig staten i dess förhållande till sina tjänstinnehavare fullt värdigt eller ägnat att i det hela stödja och upprätthålla allmänhetens tilltro till statstjänstemännens pliktuppfyllelse, om statsmyndigheten så att säga på förhand viker undan för blotta möjligheten av uppkomsten av 'misstro' om en pliktför-

gätenhet, varpå intet exempel ännu ådagalagts och vilken 'misstro', enligt vad telegrafstyrelsen jämväl yttrar, i flertalet fall måhända är ogrundad."

Mycket mera skulle kunna andragas ur lönereglerings kommitténs betänkande. Det sagda må dock vara nog — det gör en just inte glad att se hur synpunkterna valts för bedömande av de samhällsproblem myndigheterna haft att begrunda. Frågan om den gifta kvinnans rätt och möjlighet till förvärv utom hemmet berör så oändligt ömtåliga förhållanden, att den mindre än någon annan av tidens många oroliga frågor får besvaras med den småsinnade förnumstighetens, det retliga humörets tankar och uttryckssätt. Det är emellertid att hoppas, att lönereglerings kommitténs opartiska och humana uppfattning även måtte bli Kungl. Maj:ts och riksdagens.

GERTRUD TÖRNELL.

Moderna tyska författarinnor.

Tyskland är läsandets land par préférence. Lånbibliotek och gottköpsupplagor underlätta lektyrbegärets tillfredsställande, och mängden av litteratur, som årligen översvämmar den tyska bokmarknaden, är oerhört stor.

Detta gäller, även om man bortser från all facklitteratur och från äldre mästares verk, om man endast tänker på den moderna skönlitteraturen. Icke ens kriget har förmått att i längden hämma intresset för denna, om det än delvis lett den in på andra vägar i fråga om miljö och motiv. Man har för längesedan återtagit fredstidens vana att läsa mycket, endast med den skillnaden, att man numera huvudsakligen sysslar med inhemsk och "neutral" lektyr.

Både vad kvantitet och kvalitet beträffar, intaga kvinnorna sedan mer än trettio år tillbaka en ytterst framstående plats inom den tyska skönlitteraturen. Ja, några bland de originellaste och mest betydande författare den moderna världslitteraturen äger äro kvinnor, som skriva på tyskt språk.* Och bredvid dessa få naturens och konstens gunstlingar finns det bland de nu levande tyska skriftställarna en ansenlig skara högt begåvade och mycket lästa kvinnliga talanger, vilka värdigt uppbära den fana de tagit i arv efter en Annette v. Droste-Hülshoff, en Louise v. François, en Malvida v. Meysenbug, en Marie v. Ebner-Eschenbach.

Det tycks nästan, som om den tyska litteraturens mäktigaste rörelser och stämningar vore på väg att flykta från männens böcker till kvinnornas. Åtminstone finner man hos de senare på det hela taget en betydligt starkare strävan ej blott att fasthålla den reala världen, utan även att höja och fördjupa tanken bakom tingen.

* Enligt R. M. Meyer fem: Ricarda Huch, Helene Böhlau, Clara Viebig, Isolde Kurz och (österrikiskan) Enrica v. Handel-Mazzetti.

"Betänker man", säger en av Tysklands främste litteraturhistoriker, den nyligen avlidne Richard M. Meyer, "de stora svårigheter, som för närvarande ställa sig i vägen för den tyska kvinnans fria konstnärliga utbildning — brist på uppfostran, samhällsfördomar, den materiella konkurrensen, kritikens förutfattade falska meningar — så måste man djupt beundra det stora antalet verkliga talanger och allvarligt strävande krafter, liksom all framgångsrik självuppfostran, bland nutidens tyska författarinnor".

På grund av materialets väldiga omfång är det visst icke lätt att i tre korta uppsatser ge en någorlunda uttömmande översikt av den tyska kvinnolitteraturen. De självskrivna namn, utan vilka man icke kan vidröra ämnet, äro ej många, och de "stjärnor av andra rangen", som med ovedersäglig rätt förskaffat sig stort rykte och allmänt erkännande, äro väl också snart räknade. Men alla de andra! Alla de, vilkas ryktbarhet eller brist på ryktbarhet är oförtjänt; de, vilkas talang av en eller annan orsak icke fått komma till sin rätt; de, som ännu äro stadda i utveckling! Deras antal är nästan oöverskådligt och ökas dagligen. Just där gäller det att inskränka sig, att välja ut och på samma gång vara rättvis. Att detta är svårt, säger sig självt, och i sista hand blir ett sådant urval naturligtvis en personlig smaksak.

Min avsikt är att i det följande ge en översikt endast af Tyska rikets — alltså icke Österrikes eller Schweiz' — kvinnliga skönlitteratur. Därvid har jag i allmänhet bortsett från lyrisk och dramatisk diktning samt uteslutande upptagit nu levande författarinnor. Ett kapitel har ägnats åt den långa radens trenne största kvinnor, vilkas namn lysa högt över de andras med klarare, starkare, oförgängligare sken. Bland de övriga har jag fört dem tillsammans, vilkas livsverk av allt att döma i närvarande stund måste anses fullbordat eller sannolikt kommer att fullbordas inom de redan uppdragna gränserna, medan den sista gruppen utgöres av de författarinnor, vilkas utveckling ännu kan anses vara oavslutad.

I.

Ricarda Huch är sitt lands och sin generations största författarinna. För många, även för mig personligen, är hon betydligt mera än detta, nämligen störst bland alla samtidens skrivande konstnärer.

Hon är ett mångsidigt snille, utrustad med så rika gåvor, att man vid närmare bekantskap med hennes verk står full av undran över naturens slösande frikostighet gentemot en enda människa.

I fråga om valet av form och ämnen för sitt skapande har hon varit ytterst omväxlande och alltid med framgång. I denna tid av ängslig koncentration har hon framträtt som ur en annan värld och med lätthet erövrat det ena området efter det andra för sin talang, har med rik hand skänkt oss lyriska dikter, dramer, noveller, romaner av olika slag, historiska verk av vetenskapligt värde, litteraturhistoriska studier, ja nu senast ett filosofiskt arbete. På henne kan man i sanning tillämpa de ord Fredrik Schlegel en gång sade

om sin svägerska Caroline: "Allt kom förädlat ur hennes hand".

Ricarda Huchs vetande tycks vara utan gräns; hon är förtrogen med alla förhållanden i livet. Hennes stil är originell och av en sällsynt ren och enkel höghet, som bär snillets och mästerskapets omisskännliga prägel. Språket är överallt oändligt skönt, lugnt och behärskat. Hon förstår att finna egendomliga ord och bilder, som låta längst bekant synas nytt och ungt, och hon har en enastående förmåga att liksom luttra livets händelser, att rycka dem upp i en högre svär. I hennes diktning är allt konstnärligt, ädelt, förnämt, behärskat, och det ligger en musikalisk rytm i allt vad hon skriver. Ingen tysk skriftställare har förmått att avlocka språket sådana melodier som hon, åtminstone icke när det är fråga om obunden form. Just hennes prosa är i besittning av en egendomlig musikalisk skönhet. Glädje över färg och klang, glänsande bilder, konstfulla liknelser väger hos henne stundom mera än lusten till sträng saklighet, psykologisk sanning och handlingens fasta sammanknytande. Hennes arbeten äro alltid rena konstverk, vilka äro till endast för sin egen skull; hon har aldrig någon tendens i sina böcker och har aldrig direkt behandlat sociala frågor. Men över sina konstnärliga avsikter har hon öppet uttalat sig, och en fast livsåskådning talar ur varje rad av hennes hand.

Man har gjort sig mycket besvär med att leta ut de möjliga förebilderna för Ricarda Huchs konst. Säkerligen har hon rönt betydligt mindre inflytande av andra diktare än man i allmänhet antager; men otvivelaktigt har hon påverkats av Goethe och den tyska romantiken, vars historia hon tecknat i tvänne härliga, levande verk: "Blütezeit der Romantik" och "Ausbreitung und Verfall der Romantik". Man kan väl säga, att Ricarda Huch ensam upptäckt romantikens poesi, att hon frigjort den ur de fjättrar, som insnörde den, att hon i kraft af sin diktande, gestaltande och profetiska gåva fört den fram till glädjande liv. Hon har i sin enastående behandling av romantiken bevisat huru oändligt viktigt det är, att historieskrivaren har fantasi.

Som förebild för Ricarda Huchs lyrik — "Gedichte", "Neue Gedichte" — har man ofta nämnt Conr. Ferd. Meyer, och i fråga om förnäm kyla, lugn och precision röjer hon väl släktskap med honom; men åtminstone i sina sista dikter har hon överträffat sin lärare i känslans djup och glöd.

Även en annan schweizare torde i någon mån ha påverkat henne, nämligen Gottfried Keller, i vars stad hon tillbragt sina studieår. Född i Braunschweig 1864 och utgången ur en fint bildad köpmansfamilj med livliga konstnärliga intressen, idkade Ricarda Huch först självstudier och beslöt vid tjugutvå års ålder att tillägna sig lärdom. På otroligt kort tid avlade hon i Zürich studentexamen och sedan (1891) fil. doktorsexamen. Hennes första roman, den underbara boken "Erinnerungen von Ludolf Ursleu dem Jüngeren", är skriven i Zürich, där hon efter sin promotion någon tid var anställd i stadsbiblioteket.

"Ludolf Ursleu" utkom 1892. Den

skildrar mycket ur författarinnans eget liv och lägger i dagen en för ett förstlingsverk sällsynt mognad. De tankar, som sedermera genomlöpa hennes diktning, möta oss nästan alla redan här, antingen färdiga eller som uppslag. Hjältinnan, den älskliga Galeide, och hjälten, Ezard, så rörande i sin kärlek och sin kamp mot ödet, äro två av Ricarda Huchs oförgängligaste gestalter. Man kan aldrig glömma dem.

Sedermera har Ricarda Huch vistats mycket uti Italien, vars land och folk efterlämnat anmärkningsvärda spår i hennes verk. Jämte åtskilliga noveller och en del av hennes historiska arbeten äro "Aus der Triumphgasse" och "Vita somnium breve", två romaner av egendomlig, poesimättad skönhet, produkter av den italienska stämningen. Dessa bägge böcker, vilka utgåvos i början av 1900-talet, visa gentemot författarinnans första roman en förändring och väl även en utveckling uppåt, så till vida som den förut stundom med möda tillbakahållna lyriska stämningen nu överflödar. Kompositionen har väl därigenom lidit och berättelsens helhet förlorat i avrundning; men i stället ha enskildheterna och framställningens rytm nått en enastående skönhet.

"Aus der Triumphgasse" är ett konglomerat av en hel rad små, koncentrerade, skickligt på varandra staplade romaner, vilka utspelas i förbrytelsens, lättsinnets, sjukdomens, fattigdomens och eländets mörka värld. Men ett egendomligt förklarande ljus skimrar kring tillvaron och dess uppenbarelser. Bokens händelser tilldra sig väl på jorden, där allt är sorgligt och grått; men det förefaller läsaren, som vore detta grå badat i ett gyllene ljus, ja som om det till och med vore möjligt att allt detta sorgliga kunde ha skett i det fröjdefulla land, som vi kalla himlen.

"Vita somnium breve" har ungefär samma miljö och samma innehåll som "Ludolf Ursleu", men en helt annan kolorit. I bägge böckerna är grundmotivet de två huvudmakter, vilka enligt författarinnans övertygelse behärska människolivet: kärleken och ödet, och ödet är starkast.

Sedan många år tillbaka är Ricarda Huch numera bosatt i München. Bägge hennes äktenskap — det första med en italiensk läkare, det andra med en kusin, juris doktor Richard Huch i Braunschweig — ha blivit upplösta, och hon lever nu så gott som uteslutande för sin konst.

De sista tio åren har hon huvudsakligen ägnat åt skapandet av större historiska romaner eller studier: "Die Verteidigung Roms", "Der Kampf um Rom", "Aus dem Zeitalter des Risorgimento", "Das Leben des Grafen Federigo Confalonieri" och "Der grosse Krieg in Deutschland". Kanske mer än något annat lägga dessa historiska verk i dagen Ricarda Huchs utomordentliga betydelse. De äro utan motsvarighet i litteraturen, utgöra en typ för sig själva och beteckna höjdpunkten av hennes diktning.

För min egen del vet jag mig icke ha läst något mera sublimt skönt än boken om greve Confalonieri. Inom en strängt historisk ram av den milanesiske frihetspolitikerns liv ger den en fin,

stark och samlad själsmålning av överflödande poetisk och psykologisk rikedom. Den meddelar i koncentrerad form Ricarda Huchs hela livsåskådning, vilken jag i korthet skulle vilja kalla en djup pessimism, som i sig döljer den högsta optimism; den ger ett extrakt av hennes konst, ur vilken den, som en gång funnit sig till rätta i hennes konstnärliga livsvillkor, alltjämt hämtar ny skönhetsglädje. —

Clara Viebig. Om än i fråga om originalitet och snille ingen annan av samtidens tyska författarinnor kan jämföras med Ricarda Huch, så förtjäna dock Clara Viebig och Helene Böhlau att nämnas på samma gång som hon. Både inom och utom Tyskland äro de till och med kända och uppskattade i långt vidare kretsar än hon, Sålunda torde i Sverge Ricarda Huchs böcker vara tämligen obekanta*, medan det mesta Clara Viebig skrivit för längesedan översatts till svenska. Detta förhållande motsvarar de bägge författarinnornas läggning och strävanden. Under det att Ricarda Huch gått sin väg rakt fram, obekymrad om kritiken eller publikens gunst, har Clara Viebig hållit öga och öra öppet för dagens och marknadens fordringar och i sitt skriftställeri rättat sig därefter på ett sätt, som väl någon gång, men visst icke alltid verkat välgörande på hennes utveckling.

Även Clara Viebig är en högt begåvad kvinna, en av den moderna litteraturens främsta förmågor, och om icke alla hennes arbeten uppnått konstens högsta tinnar, så har detta sin grund i hennes brist på stränghet mot sin talang, icke i dennas möjligheter.

Hon är jämte Hauptmann den moderna tyska litteraturens största naturalist. Man har med skäl kallat henne Zolas förnämsta lärjunge. Men hennes naturalism är icke som så många moderna författares endast ensidig, pessimistisk fulhetsmålning. Den är tvärtom innerligt sammanväxt med en djup kärlek till hembygd och människor; en naturalism, som väl icke saknar stark sinnlighet och pessimistisk bottenklang, men i motsats till Zolas kyla har att bjuda på mycken värme och en präktig, stundom grovkornig humor.

Redan genom sin första bok, "Kinder der Eiffel", ett band noveller, som utkom år 1897, vann hon en plats bland nutidens förnämsta skriftställare. Det område hon strax i början valde för sin framställning — Eiffellandets dystra ensamhet, dess vida, svårmodiga hedar med sina kala kratertoppar, över vilka vinden susar, sina i dalarna måleriskt gömda borgruiner, forellrika bäckar och människotomma skogar — har visat sig vara den bästa och skönaste bakgrunden för hennes konst. Åter och åter har hon vänt tillbaka till sin barndoms hembygd som miljö för sina verk, och aldrig är hon starkare i karakteristiken än när det gäller att skildra det folk, som bebor Eiffelbergens sluttningar. Till denna grupp av Clara Viebigs arbeten höra t. ex. romanerna "Vom Müller-Hannes", "Das Kreuz im Venn" och "Das Weiberdorf". Den

* "Ludolf Ursleu den yngres krönika" och "Från Triumfgatan" utkommo 1903 resp. 1904 i ypperlig översättning av Kerstin Måås (Hugo Gebers förlag). RED.

sistnämnda boken, en erotiskt-satirisk skildring av ej ringa djärvhet, tillhör det yppersta hon skrivit.

Även i en helt annan del av Tyskland har hon gjort sig hemmastadd och funnit en ypperlig miljö för sina teckningar av land och folk, nämligen i Posen, vilket hon gjort till skådeplats för bl. a. sina förträffliga romaner "Das schlafende Heer" och "Absolvo te".

Clara Viebig är en mångskriverska. Ett av hennes första arbeten, "Rheinlandstöchter", är en tendensskrift i kvinnofrågan, ett i flera hänseenden mästerligt optimistiskt svar på Gabriele Reuters beryktade roman "Aus guter Familie". Sociala frågor ha för övrigt ofta förmått fängsla Clara Viebigs intresse, såsom i romanen "Die vor den Toren" och novellsamlingen "Die heilige Einfalt", bägge utgivna år 1910. I dessa verk visar hon sig i sin fulla kraft, kanske mer än någonsin som en värdig lärjunge till Zola. Men flera bland hennes böcker nå ej över den vanliga nöjeslektyrens nivå, t. ex. "Einer Mutter Sohn", "Es lebe die Kunst", "Dilettanten des Lebens" o. a. Även den bok, genom vilken hon vunnit sin största ryktbarhet, "Das tägliche Brot" (1900), står under det man har rätt att vänta av en sådan talang som hennes. Det är en realistisk målning ur Berlins fattigkvarter, en i flera avseenden vällyckad skildring av tjänstflickors öden. Men den är hypernaturalistisk och därför icke alltid sann. Den uppsöker allt rysligt, fult, fördärvat, sorgligt, som väl finns, men knappast i sådan mängd samtidigt förekommer; den fråssar i fulhetsexcesser och uppletar språkets grövsta uttryck och vändningar.*

Höjdpunkten i Clara Viebigs författarskap utgör romanen "Die Wacht am Rhein" (1902). Den är ett mästerstycke i miljöteckning och lokalkolorit, en alltigenom god bok, i vilken intet finns att kritisera. En hel stad — Düsseldolf — skildras i sin historiska utveckling. Språket är som alltid i Clara Viebigs böcker kraftfullt, fritt och ursprungligt; men här är det rensat från allt fult. Landskapet och befolkningens moraliska och andliga fysionomi är tecknad med förbluffande äkthet, och karakteristikerna äro givna med så säker hand, att gestalterna verka absolut levande. Den, som hänger sig åt njutningen av detta konstverk får mera än en aning om de rörelser, vilka en gång kommo ett helt folks själ att bäva i lidande, jubel, uppror och entusiasm; han känner fastmer sitt inre genomträngt av samma själsliga upplevelser, som just den tiden bar i sitt sköte.

Clara Viebigs levnadsförhållanden äro enkla och snart berättade. Hon är dotter till en hög ämbetsman och född i Trier 1860. När hon var nio år gammal, flyttade familjen till Düsseldorf, och få år senare dog hennes far. Hon kom då till släktingar på ett gods i Posen. Som ung, ännu föga känd författarinna hade hon lyckan att inom det förlag i Berlin, där hennes böcker utgåvos, finna en förstående make, med

* Till de kritiker, som hålla denna bok för en av världslitteraturens haltfullaste och mest lyckade romaner, hör dess svenska översättare, Huck Leber, som i sin (1905 på Fritzes förlag utkomna) tolkning pietetsfullt sökte återge originalets oeleganta men konstnärligt befogade glosor och vändningar. RED.

vilken hon alltjämt lever i det lyckligaste äktenskap. Som gift heter hon Cohn och är bosatt i Zehlendorf invid Berlin. Vid världskrigets utbrott har hon med glädje sett sin ende son som ung frivillig draga ut till fäderneslandets försvar. —

Helene Böhlau (Fru al Raschid Bey). Ur flera synpunkter är Helene Böhlaus författarskap en av de mest betydande företeelserna inom den moderna världslitteraturen. Speciellt för den kvinnliga läsekretsen äro hennes arbeten värdefulla genom det subjektiva framställningssättet. Hon är en av de personligaste bland alla nu levande författare. Varje rad hon skriver är stämplad av hennes eget jag, och det egna ödet står som centrum i hennes arbeten. Detta kan naturligtvis hos en konstnär vara ett fel; hos Helene Böhlau är det emellertid en förtjänst.

Kännedomen om författarinnans person är därför vid läsningen av Helene Böhlaus böcker ytterst värdefull, och för att riktigt fatta dem gör man kanske klokast uti att börja med den sista av dem, hennes livs- och själsbikt, "Isebies", publicerad år 1911. Den förråder väl mindre än flera av de andra hennes konstnärliga förmåga, men ger en så mycket tydligare bild av den underbara utveckling, som uppbär hennes talang, och de yttre konturerna i bokens handling överensstämma nästan i detalj med hennes egna öden.

Helene Böhlau är född 1859 i Weimar, dotter till en rik bokförläggare därstädes. De yttre förhållanden, varuti hon växte upp, voro för hennes anlag ogynnsamma, och en stark inre protest mot omgivningen karakteriserade hennes barndoms- och ungdomsår. Mera av medlidande än av kärlek och driven av en hel del komplicerade psykologiska företeelser, följde hon mot sin familjs vilja i mitten av 80-talet sin lärare och vän, doktor Friedrich Arnd, till Konstantinopel och gifte sig där med honom. Han hade för hennes skull, men med sin första hustrus samtycke lämnat sin familj och för att ernå skilsmässa blivit muselman under namn av Omar al Raschid Bey. Efter några år av intressanta upplevelser, men fyllda av oerhörda yttre svårigheter, flyttade makarna till München, där Helene Böhlau ännu är bosatt. Under årens lopp hade hon fått sin man oändligt kär; deras äktenskap blev i alla avseenden lyckligt, förhållandet mellan dem av högt etiskt värde. Helene Böhlau kämpade tappert och framgångsrikt för att bereda sig och de sina en lugn existens och ett lyckligt hem, och efter makens död lever hon endast för sin son och sin konst.

Redan före sitt giftermål var hon en berömd författarinna. Tre betydande novellsamlingar hade redan i Weimar grundlagt hennes rykte: "Salin Kaliske", "Der schöne Valentin" och "Ratsmädelgeschichten". De äro alla skrivna utan egentlig tendens och visa en häpnadsväckande teknisk och konstnärlig fulländning, om än språket ej alltid står på samma höga nivå som i hennes senare arbeten och en alltför starkt framträdande fallenhet för symbolik stundom skadar skildringens klarhet.

De bägge romaner hon lämnade efter sig åt det uppretade Weimar, när hon själv för alltid vände det ryggen, "Herzenswahn" och "Reines Herzens schuldig", äro tendensskrifter, "kvinnoböcker", liksom en stor del av hennes senare arbeten, t. ex. romanerna "Der Rangierbahnhof", "Das Recht der Mutter" och "Halbtier" samt novellbandet "Schlimme Flitterwochen".

Av dem alla är "Der Rangierbahnhof" mest betydande. Den är ett levande konstverk, en roman i stor stil, alltigenom realistisk och symbolisk, och den innehar en hög rang inom världslitteraturen. Alla författarinnans bästa egenskaper komma här till sin rätt: hennes varma hjärta och skälmska humor, hennes psykologiska och symboliska talang; tendensen är med säker hand omärkligt invävd i det hela. De övriga "kvinnoböckerna" äro mindre lyckade, ha tendensen målad i alltför bjärta färger och blotta ej sällan författarinnans fel.

I alla Helene Böhlaus romaner är kompositionen bristfällig. Hennes styrka ligger på novellens område, där hon givit de mest avrundade proven på sin talangs fulländning. Mellan sina stora verk har hon alltjämt skapat samlingar av novellistiska konstverk: "Neue Ratsmädel- und Altweimarische Geschichten", "Das alte Rödchen", "Verspielte Leute", "Sommerbuch", "Die Kristallkugel" m. fl.

Den underbaraste bland Helene Böhlaus böcker är emellertid "Das Haus zur Flamm'", skriven under de lyckligaste, lugnaste åren av hennes liv (publicerad 1907). En fullt mogen kvinna, en lågande själ, ett stort snille och ett varmt hjärta talar ur denna roman. Sammanhanget är visserligen löst, och personerna skildras ej utan partiskhet; men en mängd detaljer äro hänförande sköna, och den Helene Böhlau så egendomliga blandningen av symbolik och humor har här nått sin fulländning. Hela boken är en hymn till kärleken och kvinnan, i sanning ett värdefullt bidrag till kvinnans psykologi. Det vill den också vara. Enligt författarinnans mening är "kvinnan det mest okända bland alla världens ting".

Jena i juli 1915.

BEATRICE ZADE.

Insända böcker.

P. A. Norstedt & Söner: **Chitra.** Skådespel i en akt av *Rabindranath Tagore.* Övers. av Kr. I. Anderberg.

Albert Bonnier: **En grönsaksrätt var dag** av Märtha Hamilton.

Evang. Fosterlandsstiftelsens förlagsexpedition: **Kvistar vid vägen.** Till uppfostrares tjänst utlagda av *Fredrik Lundgren.* — **Kyrkohistorien** i kort sammandrag för skolan och hemmet av *J. Ljungh.* Tredje uppl. — **Fru Carin Björk.** En liten minnesruna av *Hilmer Björk.* **Vita Bandets sångbok.** — **Konung Hiskia** eller **Den av Gud beskyddade staden** av *Mildred Duff* och *Noel Hope.* Övers. från engelskan.

Albert Fagerberg (i distribution): **Kriget och religionen ur etnologisk synpunkt.** Trenne föredrag av *J Stadling.*

Prenumerantsamlare för HERTHA

erhålla fördelaktiga villkor. För var femte prenumerant lämnas en gratisårgång af tidskriften. Närmare upplysningar lämnas å

HERTHAS expedition,
48 KLARABERGSGATAN, STOCKHOLM.
Allm. Telefon 48 16. Riks Telefon 27 62.

Nya böcker i bokhandeln!

JESUS OCH PAULUS. Af Professor *S. Odland.* Häft. 50 öre.

KONUNG HISKIA eller **Den af Gud beskyddade staden.** Af *Mildred Duff* och *Noel Hope.* Illustrerad. Häft. 1 kr., kart. 1: 25. klotb. 1: 50.

HURU LÄSER DU? Af Biskop *C. J. Ryle.* Häft. 40 öre, kart. 65 öre.

SÄG DET FÖR GUD! Maningsord samt hågkomster ur lifvet om Guds underbara bönhörelse af *H. B.* Häft. 40 öre, kart. 65 öre.

KVISTAR VID VÄGEN. Till uppfostrares tjänst utlagda af f. v. Seminarierektor *Fredrik Lundgren.* Häft. 1 kr, klotb. 1: 50.

KYRKOHISTORIEN. I kort sammandrag för folkskolan och hemmet af *J. Ljung.* Tredje genomsedda och omarbetade upplagan. Häft. 40 öre, kart. 50 öre.

MATERIALISMEN OCH VÅR TID. Tre föredrag af Pastor *G. Skagestad.* Häft. 60 öre.

FRU CARIN BJÖRK. En liten minnesruna af Pastor *Hilmer Björk.* Häft. 50 kart. 75 öre.

NY GRUND. Berättelse af *Margarethe.* Häft. 75 öre, kart. 1 kr., klotb. 1: 50.

FLORAS HISTORIA och **GULDKEDJAN.** Två berättelser för barn och ungdom af *Margareta Lenk.* Häft. 60 öre, kart. 75 öre.

HVITA BANDETS SÅNGBOK. 143 sånger, inbundna i klotband 25 öre. *Musik* till d:o i klotb. med svart tryck 3 kr., klotb. med guldtryck 3: 25.

Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition, Stockholm 3.

ANNONSER FÖR HERTHA

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

Rikstel. 97 83 **31 ÖSTERMALMSGATAN 31** Rikstel. 97 83

Ledig annonsplats!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS
PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor, lektionsgivare, in- och utländska, kontorister, värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 **Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4.** A. T. 48 16

Årgångar av

Veckotidningen DAGNY
1908—1913

erhållas mot ett pris av kr. 2:50 för inb. ex., kr. 1:75 för häft. ex. å

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS BYRÅ,

48 Klarabergsgatan, 2 tr.

HEMTREVNAD

Praktisk tidning för hemmet

utgiven av FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

Redaktör: FANNY EKENSTIERNA.

Utkommer med 40 åttasidiga n:r om året. Prenumerationspris: helt år kr. 1:80, halvår kr 1:—, kvartal kr. 0:60. Prenumeration sker å posten. Innehåller berättelser och poem, levnadsteckningar, religiösa och etiska uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning. Inbundna årgångar för 1912, 1913 och 1914 kr. 1:50 pr ex.

PRENUMERERA PÅ
TIDSKRIFTEN KONST

utkommer under 1915 med 12 häften. Pris 4:50 praktupplagan — 2:75 vanl. upplagan.

Prenumeration mottages å Red., Blasieholmstorg 14, Stockholm, samt hos rikets alla bokhandlare.

RIKT ILLUSTRERAD. KONST OCH KONSTHANTVERK.

Tryckt hos BRÖDERNA LAGERSTRÖM, Boktryckare, Stockholm 1915

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet.**
Redaktör: **Ellen Kleman.**

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50 varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm. Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å **närmaste postanstalt** eller i **bokhandel.** Pris för postupplaga: 1/1 år kr. 5:—; 1/2 år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. Redaktionstid: måndagar, onsdagar** och **fredagar kl. 1—3.** Allm. T. 48 50, Riks 27 62. **Expeditionen: kl. 11—4 varje söckendag.** Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS
SJUKKASSA

för bildade självförsörjande kvinnor.

Expeditionen: *Klarabergsgatan 48 II.*

OBS.! Öppen endast tisdagar och fredagar kl. 1/2 11—1/2 1. OBS.!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS
BYRÅ

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplysningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4.

Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löneförhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS
SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

25 TUNNELGATAN 25

Rikstelefon 68 98 Tel.-adr.: *Sköterskebyrån.* Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast 1/2 2—1/2 4.

Innehåll:

Flyttade gränser.

Det personliga kapitaliseringsvärdet. Ett förslag angående lagstiftning om makars egendomsförhållanden.

Kristiden och livsmedelskonsumtionen. Av *Hilda Carlberg.*

Glimtar utifrån.

De gifta kvinnorna i statstjänst. Löneregleringskommittén mot kommunikationsverken. Av *Gertrud Törnell.*

Moderna tyska författarinnor. I. Av *Beatrice Zade.*

Ledig annonsplats!

TRYCKT HOS BRÖDERNA LAGERSTRÖM, BOKTRYCKARE, STOCKHOLM 1915.